

Hız. EbuBekir: "Cehennemde vücudum o kadar büyüsün ki ehl-i imana yer kalmasın." Üstadımız: "Birkaç adamın imanını kurtarmak için, cehenneme girmeye hazırım." demişlerdir. Bu ifadeleri nasıl anlamalıyız? Neden ibadet ediyoruz?

İbadetlerin iki yönü vardır. Biri illeti, diğeri hikmetidir. İbadetin asıl ve en mühim sebebi, illettir. İlet ise Allah'ın emri veya nehyidir.

"Ubudiyet, emr-i İlâhîye ve rıza-yı İlâhîye bakar. Ubudiyetin dâîsi emr-i İlâhî ve neticesi rıza-yı Haktır. Semerâtı ve fevâidi uhreviyedir..."(1)

Bazıları bu suali sadece ikinci manayı kastederek sorarlar. Birinci ve en ehemmiyetli noktayı unuturlar. Bunun neticesi olarak hikmet sahasında kendilerince birtakım faydalar sıralar ve bu faydaların başka yollarla da elde edilebileceğini ileri sürerek, ibadeti reddedici bir tavra girerler.İlet denilince ibadet yapmamızı gerekli kılan sebebi kastederiz. Hikmetten ise yaptığımız ibadetten hâsıl olan faydayı anlarız.

Dünya işlerinden bir misal: Anadolu'dan İstanbul'a gelmekte olan bir tüccarın bu seyahatinin illeti "**ticaret**"tir. Hikmeti ise, daha çok zengin olmak ve dünya nimetlerinden daha fazla istifade etmek. Buna göre söz konusu şahsa, "**İstanbul'a niçin gidiyorsun?**" desek, "**Zengin olmaya.**" diye cevap vermez. Bu, hikmete ait bir cevaptır. Sualimizin cevabı "**Ticaret yapmaya.**" şeklinde gelmelidir. Böyle bir cevap illete aittir.

O halde, "**Niçin ibadet ediyorsun?**" şeklindeki bir sorunun cevabı da "**Rabbim emrettiği için.**" şeklinde olacaktır. Bu emri tutmanın pek çok da faydası vardır; gerek dünyada, gerek âhirette. Ama ibadet bu faydalar için yapılmaz. Bunlar meselenin hikmet yönüdür. Abdin işi ibadettir; emir dinlemek, yasaklardan sakınmaktır. Kula kulluk yaraşır. İbadetini bu şuurla yapan bir kuluna, Rabbinin yapacağı ihsanlar, ikramlar ve Cennette vereceği dereceler ibadetin hikmet yönüdür.

İslâm'ın her emri ve yasağı bu hakikatten haber veriyor. Bunlardan sadece birkaç misâl:

Meselâ oruç tutmanın tıp yönünden birçok faydaları var. Bütün bu faydalar orucun

hikmet yönüdür. **"Oruç niçin tutulur?"** سوالinin cevabı, sanıldığı gibi bu faydalar değildir. **"Oruç, Allah'ın bir emri olduğu için tutulur."** Bu ibadetin belli bir ayı vardır: **Ramazan.**

Bir kimse, ramazan dışında on bir ay nafile oruç tutsa da ramazanda tutmasa, bu ibadeti yerine getirmiş olmaz. Eğer mesele sadece orucun hikmet yönü, yâni faydaları olsa, bu ikinci halde fayda on katına çıkmıştır, ama farz olan oruç hâlâ tutulmamıştır.

Yine orucun belli bir başlama ve bitiş vakti vardır. Kişi, orucuna imsak girdikten hemen sonra başlasa da, iftarını yatsıdan birkaç saat sonra yapsa bile orucu makbul olmaz. Daha fazla bir süre aç kalmıştır, ama oruç tutmamıştır. Hikmet fazlasıyla tamam olsa bile, illet kaybolduğundan bu ibadet makbul sayılmaz.

Oruç tıbbî faydaları için tutulmadığı gibi, içki içmek de tıbbî zararları için haram değildir.

Evet, ibadetin dâîsi ve asıl sebebi Allah'ın emir ve yasağı oluyor. Hikmet ise dünyadaki bir takım fayda ve maslahatlarıdır. Bu fayda ve hikmetler, zayıflar için ibadetin yapılmasında bir kolaylık, bir teşvik için Allah tarafından ihdas edilmiş şeylerdir. Biz bu fayda ve hikmetleri, ibadetin illeti, yani asıl sebebi yerine koyarsak, o zaman ibadet, dünyevî fayda ve hikmetleri elde etmek için bir vasıta haline dönüşür ki, bu da ihlas ve samimiyete yakışmaz. Ve Allah katında da makbul sayılmaz.

İbadetin asıl sebebi Allah'ın emir ve yasaklamasıdır. Neticesi ise, Allah'ın rızasını elde etmektir. Semere ve meyvesi ise ahirette cennettir. Yoksa dünyevî bir takım fayda ve hikmetler değildir.

Kişi, namazı dünyevî işlerim iyi gitsin diye kılsa, bu namaz Allah katında kıymetsizdir. İhlas'a uygun bir namaz değildir. Ama dünyevî fayda ve hikmetler illet yerine konulmamak şartı ile zayıf ve yeni alışanlar için, teşvik ve teşci' için istimal edilebilir.

Hazret-i Ebu Bekir (ra) ve Üstad'ın kemal-i şefkatinin tezahürü olan o sözlerinde bir hata, bir sehiv yoktur. Ama bizim anlayışımızda bir hata, bir sehiv olabilir. Bu hatayı tashih için bir iki noktasına işaret edelim:

Birinci Nokta: Nasıl bir anne ve baba, evladına olan şefkatinden dolayı, hayatını feda ediyor. Hatta bütün sermayesi hayatı olan basit bir hayvan dahi, yavrusu için kendini feda ediyor. Aynen bunun gibi, Hz. Ebu Bekir (r.a) ve Üstad Hazretleri gibi kâmil iman sahipleri, imandan gelen şefkatinden dolayı, iman kardeşlerinin cehenneme girmesine rıza göstermiyor. Bu durum, şefkatin yüksek halini, bu cümlelerle ifade ediyor. **"Anne, evladının dünyası için ateşe atlar..."** cümlesi nasıl mübalağa ve hata değilse, o zatların da o sözleri aynı hakikattir.

İkinci Nokta: Bizim imanımız yeterince kâmil ve keskin olmadığından, o zâtların yüksek ve parlak makamlarını ve o makamların iktizalarını tam manası ile idrak edemiyoruz. Bu yüzden kendi dar havsalamız, o gibi şeyleri işitince, mübalağa gibi geliyor.

Mesela, sahabelerin harp meydanlarında Hz. Peygambere (asm) gelen oklara, başını uzatmasını ne ile izah edeceğiz. Dünyada bu fedakârlığı yapan bu zatlar, ahirette neden yapmasın.

1) bk. [Lem'alar, On Yedinci Lem'a.](#)